

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка

Кафедра географії та
краєзнавства

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ ТА
ЕКСКУРСІЙ**

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Методичні рекомендації до практичних робіт

підготовки бакалавра

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

Галузь знань: 0102 Фізичне виховання, спорт і здоров'я

(шифр і назва напрямку підготовки)

Напрямок: 6.010201 Фізичне виховання

(шифр і назва спеціальності)

підготовки бакалавра

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

(шифр і назва напрямку підготовки)

Напрямок: 6.020101 Культурологія

(шифр і назва спеціальності)

Укладач –
кандидат педагогічних наук,
доцент
Мащенко О.М.

ББК:75.8я73

УДК:338.48-32

М Мащенко О.М.

38 Організація туристичних подорожей та екскурсій. Методичні рекомендації до практичних робіт для студентів напрямків підготовки бакалавра 6.010201 Фізичне виховання та 6.020101 Культурологія.– Полтава: ПНПУ, 2016. – 13 с.

Рецензенти:

Шуканов Павло Васильович – доктор географічних наук, професор кафедри туристичного та готельного бізнесу Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Єрмаков Вячеслав Володимирович – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та краєзнавства Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка
Протокол № від 24 .11. 2016 року*

© Мащенко О.М., 2016 рік

© ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2016 рік

Рекомендації до виконання практичних робіт та критерії оцінювання:

За день або кілька днів до практичного заняття слід ознайомитися із питаннями для співбесіди та завданнями. Зміст кожної практичної роботи відображено у методичних рекомендаціях по виконанню практичних занять. Відповіді на питання співбесіди кожен студент має вивчити до заняття згідно літературних джерел із списку базової та додаткової літератури.

На практичному занятті відповіді на питання співбесіди повинні мати логічну послідовність (починаючи від обґрунтування проблеми і закінчуючи висвітленням конкретних шляхів її вирішення); доповнення повинні бути по суті обговорюваного питання; зауваження – конструктивними, конкретними та аргументованими. При відповідях на питання співбесіди, доповненнях та зауваженнях не можна користуватися конспектами лекцій та будь-якими іншими записами. Студенти повинні давати повністю самостійні (вивчені) відповіді або представляти результати власних розмірковувань та висновків.

Усна відповідь на питання співбесіди або письмова відповідь на поточний тестовий контроль; виконання завдань може бути оцінена від 0 до 12 балів. *0 балів* – незадовільно, тобто повна відсутність відповіді. *1-2 бали* – знання лише окремих одиночних фактів. *3-5 балів* – приблизне уявлення про деякі фрагменти навчального матеріалу. *6-8 балів* – розуміння основних понять та закономірностей, наявність помилок у відповіді, зокрема можуть бути одна або дві грубі помилки. *9-10 балів* – знання усього обсягу частини навчального матеріалу, що перевіряється. Допускаються окремі помилки та неточності. *11-12 балів* – точне та повне розуміння змісту дисципліни, чіткий та логічний його виклад, при необхідності власні розмірковування та правильні висновки на основі вивченого.

Практичні завдання виконуються у письмовій формі. Якщо є питання щодо змісту завдання чи порядку його виконання, слід звернутися за консультацією до викладача. При відсутності питань слід приступити до самостійного виконання завдань. Ксерокопії, назви, мети, обладнання та завдань акуратно вклеюються у зошит або переписуються від руки.

Після кожного вклеєного завдання записуються результат його виконання. при необхідності слід креслити схеми, заповнювати таблиці, робити малюнки тощо. На кожне заняття кожен студент повинен приносити: простий олівець, кольорові олівці, лінійку, трикутник, транспорир, циркуль, географічний атлас для сьомого класу.

У кінці кожного заняття зошити із виконаними завданнями студенти здають на перевірку. За письмове оформлення комплексу лабораторних робіт кожного модуля можна одержати від 0 до 12 балів. *0 балів* – відсутність виконаної роботи; *1-2 бали* – виконання окремих невеликих елементів роботи з помилками; *3-4 бали* – виконання третини обсягу робіт із незначними помилками; *5-7 балів* – виконання половини передбачених завдань без помилок або від половини до двох третин запланованих завдань із істотними помилками; *8--10 балів* – виконання двох третин завдань без помилок або виконання усіх завдань, проте з деякими істотними помилками; *11-12 балів* – повне та правильне виконання усіх завдань. За відвідування кожного лабораторного заняття *-2 бали*.

Практичне заняття №1-2

Тема: Відвідування та аналіз екскурсії

Мета: ознайомитися з прикладом проведення екскурсії певного виду, навчитися аналізувати екскурсію щодо виконання вимог до її проведення, закріпити інформацію про різноманітність екскурсій

Питання для підготовки до виконання завдань

1. Поняття екскурсія та її ознаки.
2. Класифікації екскурсій за змістом; складом й кількістю учасників; місцем проведення; способом пересування; тривалістю; формою проведення.
3. Класифікація екскурсій за тематикою

Завдання

Завдання 1. Відвідайте міську або музейну екскурсію за тематикою, що вас цікавить

Завдання 2. Проаналізуйте відвідану екскурсію

Методичні вказівки

Аналіз екскурсії рекомендується проводити за таким орієнтовним планом:

1. Характеристика змісту екскурсії

1.1. Інформаційна насиченість, змістовність

Можливі такі недоліки: лекційність (переважання розповіді над показом); надмірна інформаційність (занадто багато цифр, фактів, прізвищ, назв) або навпаки, ескізність (побіжність показу та розповіді);

1.2. Повідомлення цікавих та вражаючих фактів

Можливий такий недолік: етюдність (вихід на перший план неважливого, неістотного)

1.3. Практична та корисна для даної групи екскурсантів інформація

Чи врахований в змісті професійний, віковий та інший склад групи екскурсантів?

1.3. Доцільність підбору об'єктів показу

Вказується кількість об'єктів, їх види за характером (походженням): пам'ятні місця, будівлі й споруди, природні об'єкти, експозиції, пам'ятники археології, пам'ятники мистецтва. Оцінюється поєднання однопланових та багатопланових об'єктів, основних та додаткових.

Чи об'єкти репрезентативні (відповідні) щодо теми екскурсії?

Яка послідовність їх показу?

Застереження: Екскурсія не повинна бути перевантажена великою кількістю об'єктів, тому що це збільшує її тривалість і викликає стомлюваність екскурсантів, а увага й інтерес при цьому слабшають. Оптимальна тривалість міської екскурсії становить 2-4 академічних години при цьому екскурсанти з інтересом сприймають не більше 15-20 екскурсійних об'єктів.

1.4. Відповідність змісту екскурсії її назві

1.5. Структурованість змісту екскурсії

Які підтеми виражені в екскурсії? Яка з цих підтем є провідною?

Яке співвідношення загального та локального матеріалу?

Чи є логічні переходи, наскільки вони вдалі й доцільні

Побудова маршруту: хронологічна, тематична чи тематико-хронологічна.

1.6. Витриманість тематики екскурсії.

Чи багато інформації та об'єктів показу, не пов'язаних з темою екскурсії?

2. Характеристика методичних прийомів проведення екскурсії

2.1. Які методичні прийоми показу використані:

прийом попереднього огляду, прийом панорамного показу, прийом зорової реконструкції (відтворення), прийом зорового монтажу, прийом локалізації подій, прийом абстрагування, прийом зорового порівняння, прийом інтеграції, прийом зорової аналогії або асоціації, прийом переключення уваги, методичний прийом руху, прийом попереднього огляду, прийом панорамного показу, прийом зорової реконструкції (відтворення), прийом зорового монтажу, прийом локалізації подій, прийом абстрагування, прийом зорового порівняння, прийом інтеграції, прийом зорової аналогії або асоціації, прийом переключення уваги, показ меморіальної дошки.

2.2. Які методичні прийоми розповіді використані:

прийом екскурсійної довідки, прийом опису, прийом характеристики, прийом пояснення, прийом коментування, прийом репортажу, прийом цитування, прийом питань-відповідей, прийом посилення на очевидців, прийом завдань, прийом словесного (літературного) монтажу, прийом співучасті, прийом дискусійної ситуації, прийом персоніфікації, прийом відступу.

3. Характеристика елементів техніки ведення екскурсії

3.1. Знайомство з групою.

3.2. Розміщення групи біля об'єктів.

3.3. Вихід і повернення екскурсантів в автобус.

3.4. Пересування екскурсантів.

3.5. Місце екскурсовода.

3.6. Дотримання часу, відведеного на екскурсію в цілому й розкриття окремих підтем.

3.7. Техніка проведення розповіді при русі автобуса.

3.8. Відповіді на питання екскурсантів.

3.9. Паузи в екскурсії.

3.10. Техніка використання «портфеля екскурсовода».

3.11. Дотримання елементів ритуалу.

4. Аналіз елементів контакту з групою

4.1. Уміння зацікавити, активізувати увагу екскурсантів

4.2. Як екскурсовод відповідає на питання ?

Висновки про якість екскурсії

Для студентів, що навчаються за індивідуальним графіком або пропустили практичні заняття з поважних причин можна провести аналіз самостійно відвіданої екскурсії або віртуальної екскурсії, що демонструвалася по телебаченню або представлена у відеоверсіях в інтернет-ресурсах.

Базова література: 3; 5; 6; 7; 8.

Допоміжна література: 68

Практичне заняття № 3-4

Тема: Представлення нової екскурсії

Мета: навчитися обгрунтовувати тему нової екскурсії, розробляти та представляти документацію для проведення екскурсії, використовувати різноманітні методичні прийоми показу та розповіді в екскурсії, розвивати почуття патріотизму і гордості за рідний край на основі використання краєзнавчого матеріалу в екскурсіях.

Питання для підготовки до виконання завдань

1. Завдання та умови показу на екскурсії
2. Орієнтовна схема послідовності дій екскурсовода при показі об'єкта
3. Особливості різних методичних прийомів показу
4. Характеристика основних методичних прийомів розповіді
5. Вимоги до техніки ведення екскурсії

Завдання

Завдання 1. Обґрунтуйте тему нової екскурсії

Методичні вказівки

Представлення теми екскурсії з характеристикою її приналежності до певного виду в різних класифікаціях

Слід вказати вид екскурсії за різними критеріями: за складом учасників, за тривалістю, за місцем проведення, за засобом пересування, за тематикою. Якщо ви обрали оглядову екскурсію, то доцільно розробляти її для невеликого населеного пункту або для однієї вулиці, площі чи району міста. Якщо зупинилися на тематичному варіанті, то слід визначитися видом тематики: історичні, виробничі; літературні; мистецтвознавчі чи архітектурно-містобудівні екскурсії.

Для студентів спеціальності «культурологія» тематика може бути дуже широкою. Для реальної перспективи використання розробленої екскурсії у подальшому доцільною була б тема про діячів мистецтва в Полтаві чи на Полтавщині, про декоративно-прикладне мистецтво на основі музейної кімнати з виробами народних промислів на факультеті технологій та дизайну.

Для студентів спеціальності «фізичне виховання» доцільними були б теми про видатних спортсменів Полтави чи Полтавщини (або інших областей України), про розвиток окремих видів спорту на теренах Полтавщини чи інших областей, про спортивні заклади Полтави, Полтавщини чи інших областей України. Екскурсії на таку тематику можна буде проводити у перспективі фахової діяльності учителями, викладачами, тренерами, спортивними функціонерами тощо.

Зазначені рекомендації щодо доцільності вибору теми екскурсії відповідно до майбутнього фаху студентів (культурологія та фізвиховання) не обмежують їх право обрати іншу тематику, наприклад, історичну, оглядову за місцем проживання та роботи, мистецтвознавчу, архітектурну тощо.

Приклади тем екскурсій, доступних при обмеженому часі розробки та зручних для представлення в реальному режимі.

Пропоновані теми *оглядових* екскурсій: а) Історія та сучасність вулиці Остроградського; б) Кругла площа – історичний та адміністративний центр Полтави), в) Історія та сьогодення Студентського скверу та інші.

Пропоновані теми *тематичних історичних* екскурсій: а) Історичний екскурс по меморіальних дошках на фасадах ПНПУ; в) Нариси історії факультету фізвиховання; г) Історія факультету технологій та дизайну в подіях та особах.

Обґрунтування теми та виду екскурсії проводиться заздалегідь до практичного заняття у формі виконання завдань самостійної роботи.

Завдання 2. Представте та захистіть попередньо розроблену під час самостійної роботи документацію для нової екскурсії згідно обраної теми та виду за різними класифікаціями.

Методичні вказівки

Після визначення теми та виду екскурсії слід приступити до її розробки. Екскурсія розробляється творчою групою із 5-8 студентів із розподілом обов'язків згідно пунктів плану та за підтемами проекрованої екскурсії.

Розробка екскурсії проводиться попередньо до практичного заняття у формі виконання завдань самостійної роботи. На практичному занятті творчі групи студентів представляють розроблену документацію:

- бібліографія літератури до теми екскурсії
- картки екскурсійних об'єктів
- маршрут екскурсії
- технологічна карта екскурсії

Форма представлення може бути на паперових носіях, в електронному вигляді у формі презентації, слайдофільму чи набору файлів. Електронні форми мають містити не менше 20 елементів (сторінок, слайдів тощо).

Завдання 3. Покажіть розроблені творчими групами екскурсії

Методичні вказівки

Показувати екскурсії можна повністю або фрагментами. Якщо екскурсія до 45 хвилин, її можна провести повністю. Якщо тривалість розробленої екскурсії година і більше, доцільно провести окремі підтеми, найбільш репрезентативні з точки зору тематики екскурсії чи виграшні за наочним рядом екскурсійних об'єктів тощо. При цьому всі учасники відповідної творчої групи (або їх переважна більшість) мають взяти безпосередню участь у представленні – провести той чи інший фрагмент екскурсії.

Допускається різна форма представлення розроблених екскурсій: безпосередньо в музеях чи музейних кімнатах, на реальних маршрутах екскурсій, віртуальна форма презентації на ноутбуці, телевізорі, мультимедійній системі.

Базова література: 3; 5; 6;7; 8.

Допоміжна література: 2; 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 54, 57, 63, 64; 65; 66; 67; 68.

Практичне заняття № 5

Тема: Організація маршрутів і турів у системі туристичної діяльності

Мета роботи: ознайомлення студентів з туристичними програмами туристичних фірм, отримання навичок класифікації турів за різними ознаками.

Питання для підготовки до виконання завдань

1. Класифікації турів
2. Види маршрутів

Завдання

Завдання 1. Презентуйте перелік послуг туристичних фірм.

Методичні вказівки

Представлення переліку послуг туристичних фірм проводиться на основі інформації, попередньо зібраної та систематизованої під час самостійної роботи студентів.

Результати моніторингу подати у формі списку, згрупованого відповідно до видів турів за територіальною ознакою.

ТУРАГЕНЦІЯ

Вид туру	Кількість турів
1. Міжнародний	
2. Внутрішній	
3. Регіональний	
4. Місцевий (в області)	

У процесі представлення турів слід показувати їх маршрути на географічних картах. Міжнародні маршрути на картах світу та Європи, внутрішні та регіональні – на карті України, місцеві – на карті Полтавської області.

Завдання 2. Представте класифікацію турів однієї з турфірм за різними ознаками

Методичні вказівки

Підготовлену під час самостійної роботи класифікацію слід представити у формі таблиці

Назва туру	Мета	Сезонність	Термін	Клас обслуговув.	Набір послуг	маршрут	транспорт	масштаб к-сть учасник.

Базова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6

Допоміжна література: 1, 2, 3, 15, 19, 20, 23, 24, 28, 29, 30, 31, 61

Практичне заняття № 6

Тема: Розробка та представлення маршруту та програми туристичної подорожі

Мета: закріпити знання про організацію надання послуг засобами розміщення туристів, про умови харчування та транспортне обслуговування туристів, одержати досвід розробки маршрутів та програм туристичних подорожей

Питання для підготовки до виконання завдань

1. Організація надання послуг засобами розміщення туристів
2. Харчування в системі туристичного обслуговування
3. Організація транспортного обслуговування туристів
4. Організація екскурсійного обслуговування та розважальних послуг
5. Інформаційне забезпечення розробки туру
6. Методика розробки туру

Завдання

Завдання 1. Презентуйте схему туристичного маршруту

Методичні вказівки

Представлення схеми туристичного маршруту проводиться на основі інформації, попередньо зібраної та систематизованої під час самостійної роботи студентів.

Форма представлення може бути на паперових носіях, в електронному вигляді у формі презентації, слайдофільму чи набору файлів. Електронні форми мають містити не менше 25 елементів (сторінок, слайдів тощо).

У процесі представлення маршрутів слід показувати їх траєкторії та пункти відвідування на географічних картах. Міжнародні маршрути - на картах світу та Європи, внутрішні та регіональні – на карті України, місцеві – на карті Полтавської області.

Завдання 2. На основі вибраного маршруту скласти програму туристичної подорожі, розписану за пунктами відвідування.

Методичні вказівки

Для кожного пункту слід розписати екскурсії, відвідування музеїв, спортивних закладів та змагань, концертів, театрів, вільний час для шопінгу та інших потреб.

До програми слід додати презентацію з наочним рядом (зображеннями) об'єктів, запланованих для відвідування. Можна використовувати фотоальбоми, ілюстративний матеріал з книг, репродукції картин, рекламні листівки тощо.

Базова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6

Допоміжна література: 1, 2, 3, 6, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68.

Базова література

1. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Покоłodна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 541 с
2. Любіцева О.О. Методика розробки турів: Навч. посібник / О.О. Любіцева.-К.: Альтерпрес, 2008. - 328 с.
3. Галасюк С.С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності навч. посіб. / С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 178 с.
4. Менеджмент туристичної індустрії : Навч. посіб. для студ. вузів / І. М. Школа, Т. М. Ореховська, І. Д. Козьменко [та ін.]; За ред. І.М.Школи. – Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 596 с.
5. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : Навч. посіб. для студ. вузів / В.Ф.Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 300 с.
6. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : Навч. посіб. для студ. вузів / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Зелена Буковина, 2003. – 312 с.
7. Нездоймінов С.Г. Організація екскурсійних послуг: навчально-методичний посібник // С.Г. Нездоймінов. – Одеса: Астропринт, 2011.-216 с.
8. Екскурсознавство. Організація екскурсійних послуг // Уклад.: М.М. Покоłodна. – Х.: ХНАМГ, 2007. – 80 с.

Допоміжна література:

1. Фастовець О.О. Організація транспортних подорожей і перевезень туристів: Навч. посібник.-К.: Вид-во ФПУ, 2007.- 233 с.
2. Масляк П.О. Рекреаційна географія: навч. посіб. / П.О.Масляк.- К.:Знання, 2008.- 343 с.
3. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. посіб./ Н.В.Фоменко.- Центр навч. літератури, 2007.- 312 с.

4. Полтава. Історичний нарис /гол.ред. В.О.Пашенко.- Полтава:Полтавський літератор, 1999. - 280 с.
5. Лебединський О.В. Полтава вчора и сьогодні: Ілюстрований путівник /О.В.Лебединський. – Полтава: ФОП Рибалко, 2012 - 166 с.
6. Літературні музеї. - Полтава: АСМІ, 2006. – 404 с.
7. Полтава і полтавці. Короткий історичний нарис вулицями старого міста і сьогодення / М.П.Коломієць,- Полтава:Полт. літератор, 2004. -32 с.
8. Чепіль О. Вулицями старої Полтави: науково-популярні нариси /О.Чепіль. - Полтава: тов.РІК, 2010. – 152 с.
9. Иконников М. Город под крыльями орла. Исторические достопримечательности Полтавы / М.Иконников. – Полтава: Дивосвіт, 2009. - 44 с.
10. Волосков В.Ф. Полтава. 100 памятных мест. Путеводитель / В.Ф.Волосков. - Харьков: Прапор, 1987.- 185 с.
11. Остроушко Л.М. Полтава. Путівник /Л.М.Остроушко. - Харьков: Прапор, 1977. - 87 с.
12. Остроушко Л.М. Полтава. Путеводитель /Л.М.Остроушко. - Харьков: Прапор,1980. - 99 с.
13. Волосков В. Координати часу. Краєзнавчі етюди Полтавського краю / В.Волосков .- Полтава: Дивосвіт, 2010. – 284 с.
14. Полтавщина туристична. Путівник /гол.ред. Н.Е.Гонтарюк. – Полтава: АСМІ, 2012.- 396 с.
15. Мальська М.П. Туристичне країнознавство Європи. Навч. посібник . для студентів вищих навч. закладів / Марта Пилипівна Мальська. – Львів: Центр учб. літератури, 2010. - 224 с.
16. Дяченко С.Л. , Губарь В.М. Сницарство як мистецтво предметного наповнення середовища сакральних впоруд // Екологія плюс. -2016. - №1.-С.32-35.
17. Лазебник Т. Магічний квітковий оберіг (столична виставка квітів) // Квіти України.-201.- № 6. – С.29-31.
18. Панченко В. Міська геральдика Полтавщини // Науковий світ.-2011.- №12.-С.22-23.
19. Александрова А. Ю. Международный туризм: учеб. для студ. вузов, обучающихся по спец. "География" / А. Ю. Александрова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 470 с.
20. Рутинський М. Й. Географія туризму України : Навч.- метод. посіб. / М. Й. Рутинський ; Львівський нац. ун- т ім. І.Франка. – 2- е вид., перероб. і допов. – К. : Центр навч. л- ри, 2004. – 160 с.
21. Іваніна О. О. Аудит туристичної діяльності : Навч. посібник для вузів / О. О. Іваніна ; Донецький ін-т туристичного бізнесу. – К : ЦУЛ, 2005. – 256 с.
22. Курилова В. И. Туризм : Учеб. пособие для пед. ин-тов. / В. И. Курилова. – М. : Просвещение, 1988. – 222 с.
23. Менеджмент туризма : туризм как вид деятельности: учеб. для студ. вузов туристического проф. / Рос. междунар. акад. туризма; Ред. В.А.Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2002.

24. Зорин И. В. Энциклопедия туризма : Справочник / И. В. Зорин, В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 368 с.
25. Рутинський М. Й. Зелений туризм / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К. : Знання, 2008. – 271 с.
26. Международный туризм : правовые акты / сост. Н. И. Волошин; Рос. междунар. акад. туризма. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 400 с.
27. Драпушко Р. Г. Туристичний потенціал України: стан, проблеми та перспективи розвитку / Р. Г. Драпушко. – К. : Ін-т законодавчих передбачень і правової експертизи, 2007. – 150 с.
28. Петринка Л. В. Географія туризму Ч. 1 / Людмила Василівна Петринка. – Х. : Основа, 2011. – 95 с. – (Б-ка журн. "Географія" ; Вип. 5 (89)).
29. Петринка Л. В. Географія туризму. Ч. 2 / Людмила Василівна Петринка. – Х. : Основа, 2011. – 96 с. – (Б-ка журн. "Географія" ; Вип. 6 (90)).
30. Перспективи розвитку туризму в Україні як виду екологічних послуг. – К. : Аспект-Поліграф, 2013. – 24 с. – (Б-ка Всеукр. еколог. ліги. Сер. "Стан навколишнього середов." березень, 2013 ; № 3).
31. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство : підручник / Анатолій Юрійович Парфіненко, Вадим Ігоревич Сідоров, Ольга Олександрівна Любіцева. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2015. – 552 с.
32. Львівщина туристська : путівник. – Львів : Каменяр, 1986. – 120 с.
33. Жук В. Н. Пам'ятники і меморіальні дошки Полтави : Нариси / В. Н. Жук, Н. Є. Кундіренко. – Х. : Прапор, 1978. – 102 с.
34. Ігнаткін І. О. Полтава : Історико-архітектурний нарис / І. О. Ігнаткін, Л. С. Вайнгорт. – К. : Будівельник, 1966. – 103 с.
35. Кобиляшна Є. В. Здобутки Полтавського художнього музею (Галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка за 2011 рік / Є. В. Кобиляшна // Край. – 2012. – № 1 (93). – С. 4–6.
36. Ханко В. Історія і колекції Полтавського художнього музею / В. Ханко // Образотворче мистецтво. – 2014. – № 2. – С. 34–39.
37. Скобельський В. Як "заманити" туриста в полтавську глибинку / В. Скобельський // Голос України. – 2007. – №56. – С. 9.
38. Мельникова І. Пам'ятки археології Полтавщини як туристичний об'єкт / І. Мельникова // Полтавський краєзнавчий музей. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток : Зб. наук. ст. 2004 р.. Маловідомі стор. іс., музеєзнавство, охорона пам'яток / Упр. культ. Полтав. облдержадмін.; Полтав. краєзнавч. музей. – Полтава, 2005. – С. 535–551.
39. Оболенська Н. Українська класика. Полтавщина / Н. Оболенська // Міжнародний туризм. – 2007. – №5. – С. 122–126.
40. Кучеренко Л. Оржиччина - екологічна перлина Полтавщини / Л. Кучеренко // Полтавська думка. – 2007. – №44. – С. 1, 4.
41. Бейдик О. Ресурси світового туризму: поняття, класифікація, картографування / О. Бейдик // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. – №12. – С. 6–12.
42. Кохан В. Було колись неприступне городище / В. Кохан // Полтавська думка. – 2007. – №16. – С. 7. (про Опішне)
43. Габчак Н. Сільський зелений туризм на Закарпатті / Н. Габчак // Географія та основи економіки в школі. – 2007. – №6. – С. 39–41.

44. Гетьман В. І. Екотуризм на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду [Текст] / В. І. Гетьман // Український географічний журнал. – 2007. – №4. – С.48–52.
45. Швець М. Замки, палаци і фортеці України / М. Швець // Географія та основи економіки в школі. – 2008. – №1. – С.38–39. – №3.- С.52-53., №5. - С.54-55., №6.- С.54-55., №7-8. - С.60-63; №10.-С.50-51., №11-12. - С.56-60.
46. Демешко В. Палеонтологія в сучасному туризмі / В. Демешко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. – №20. – С.2–6.
47. Можливості екологічного туризму на Словечансько-Овруцькому кряжі / Гарій Корбут, Андрій Вискушенко, Михаїл Памірській [та ін.] // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2009. – №12. – С.7–10.
48. Юлія А. Екстремальний та пригодницький туризм / Ю.Андрєєва , О. Лукіна // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2010. – № 4. – С. 3–10.
49. Пендерецький О. В. Промисловий туризм в Україні : перспективи розвитку / О. В. Пендерецький // Український географічний журнал. – 2010. – № 3. – С. 48–51.
50. Пархоменко В. Підсумки розвитку туризму на Полтавщині у 2010 році / В. Пархоменко, Л. Оніщук // Край. – 2011. – № 1 (81). – С. 5–7.
51. Божук Т. Розвиток релігійного туризму : різновиди, функції, пріоритети / Т. Божук // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2011. – № 16. – С. 3–6.
52. Гетьман В. Печери природно-заповідного фонду, їх використання (екотуризм, оздоровлення, печерні монастирі) / В. Гетьман // Географія та основи економіки в школі. – 2011. – № 7-8. – С. 38–42.
53. Грушина Т. П. География экологического туризма Италии / Т. П. Грушина, М. С. Соловьев // География и экология в школе XXI века. – 2011. – № 9. – С. 25–33.
54. Оніщук Л. М. Розвиток різних видів туризму на Полтавщині / Л. М. Оніщук, Я. С. Кольчик // Край. – 2011. – № 12 (92). – С. 4–5.
55. Никифорова А. Ю. Генезис и развитие олимпийского туризма / А. Ю. Никифорова // Теория и практика физической культуры. – 2012. – № 4. – С. 100–104.
56. Терлецький В. К. Світовий досвід інноваційних форм екотуризму на порушених ландшафтах / В. К. Терлецький, А. Б. Філіпенко // Екологічний вісник. – 2012. – № 1. – С. 28–29.
57. Шадчнєв В. Полтавщина - гостинна і приваблива / В. Шадчнєв, Л. Оніщук // Зоря Полтавщини. – 2012. – № 167. – С. 1.
58. Білецька Г. А. Розвиток екологічного туризму як шлях оптимізації рекреаційного використання території Національного природного парку "Подільські Товтри" / Г. А. Білецька // Екологічний вісник. – 2012. – № 5. – С. 33–34.
59. Федорова И. Л. Культурный туризм как вид туристской деятельности / И. Л. Федорова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Л.Українки. Серія : Географічні науки. – 2011. – № 18. – С. 136–141.
60. На замітку споживачам туристичних послуг // Економіка в школах України. – 2013. – № 2. – С. 19–22.

61. Сасін М. Феномен ХХ століття / М. Сасін, С. Гринько // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2013. – № 22. – Вкладка (про види та форми туризму)
62. Оніщенко Л. Від Майну до Альп: романтичними туристськими шляхами Німеччини / Л. Оніщенко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2015. – січ. (№ 2). – Вкладка.
63. Логвиненко О. Тенденції та перспективи розвитку рекреаційних систем малих міст Полтавщини на основі закономірностей сучасного туризму / О. Логвиненко // Полтава: Архітектура. Історія. Мистецтво : матеріали ІІІ Всеукраїнської наукової конференції "Вайнгортівські читання", грудень 2009 р. / ред. В. Трегубов ; Полтав. регіональне від-ня Всеукр. Фонду відтворення видатних пам'яток іст.- архітект. спадщ. імені Олеса Гончара. – Полтава, 2009. – С. 45–50.
64. Примак А. І. Географічні об'єкти для розвитку зеленого туризму на території НПП "Пирятинський" / А. І. Примак, І. М. Міщенко // Пирятинські екологічні читання : матеріали Всеукр. еколог. наук.-практ. конф. (Пирятин, 11 трав. 2012 р.) / наук. ред. Н. О. Стецюк ; Пирятин. райрада, Пирятин. сектор охорони навколишнього природного середовища, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Пирятин, 2012. – С. 90–94.
65. Уварова Г. Ш. Туристичні країни світу. Європа / Г. Ш. Уварова // Географія та економіка в рідній школі. – 2015. – № 12. – С. 38–45.
66. Коржик С. А. Хмельниччина туристична / С. А. Коржик // Географія та економіка в рідній школі. – 2016. – № 2. – С. 37–41.
67. Руско Н. Розвиток релігійного туризму на Івано-Франківщині / Н. Руско, С. Відливана // Історія релігій в Україні : наук. щорічник 2015 рік / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич ; Ін-т релігієзнавства-Філія Львів. музею іст. релігії, Львів. від-ня ін-ту укр. археографії та джерелознавства імені М. Грушевського НАН України. – Львів, 2015. – Кн. ІІ. – С. 518–524.
68. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: Навчальний посібник.-К.: Альтерпрес, 2007.-464 с.